tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 1 1 2002

Kees Kapteijn

In gesprek met...

Theo Mulder, niet in één beeld te vatten

In het najaar van 2001 ging "Mul" in première. Een portret van Theo Mulder, een begrip op Wieringen. Dat blijkt al in "Hippo", waar de eerste de beste vrouw op straat mij al snel de weg wijst naar "de beeldhouwer". Theo bewoont een rustiek, tochtig en achteraf gelegen boerderijtje achter de Waddijk. Hij is een uitgesproken romanticus, buitenman, die met humor, rommelen, beeldhouwen, ouwehoeren en mensen zich staande houdt, al wordt ie een daggie ouder.

Nadat hij zich in 1974 op Wieringen vestigde, heeft hij als kunstenaar én natuurliefhebber kans gezien om samen een van zijn grote liefdes, de Rotgans, een innige binding op te bouwen met het voormalige Waddeneiland.

"Een lelijk bekkie maar stevige knuisten; die kon wel eens beeldbouwer worden". De visionaire vroedvrouw werd later door zijn moeder nog regelmatig geciteerd. Na de oorlog besloot Theo in '47 inderdaad van school te gaan, om in de leer te gaan bij de beeldhouwwerkplaats in Haarlem. Hier werkte hij aan heilige beelden voor de Rooms Katholieke Kerk. De kerk zelf, hij woonde pal achter de katholieke basiliek St. Bavo, heeft niet zoveel indruk op hem gemaakt. Wel het uitzicht vanaf de hoge kerktoren, waarvan hij als jonge misdienaar de sleutel gapte. Hij beklom samen met kameraadje Piet Zomerdijk de toren om het nest van een Torenvalk van dichtbij te kunnen zien. Hier voelden ze de wind en genoten –onder het genot van een stiekeme sigaret hoog boven de wereld– van het uitzicht over zee en duinen in de verte.

Hoe raak je als Haarlemmer van de torenvalk in de ganzen?

"Na de oorlog was het heerlijk struinen door de duinen, wat bijna niemand durfde vanwege de landmijnen. Later kwam vanzelf ook de wijde wereld. Met Jules Philippona heb ik heel wat vogels geteld. In 1968 zijn we voor het eerst ganzen gaan tellen. Hiervoor sjokten we alle ganzengebieden in Nederland af. Vrouw en kinderen thuis, vader Theo op pad. Het waren hele ondernemingen. Let wel, het was een soort niemandsland: er waren nog vrijwel geen auto's of andere vogelaars, en maar weinig vogelboeken. Ook al waren er maar kleine aantallen ganzen vergeleken met nu. Inmiddels uitgegroeid tot meer dan 1 miljoen, zijn de ganzen in Nederland een historisch succes, misschien wel het omgekeerde van de weidevogels. De schrale graslanden waren in de winter nat. Dat was wel goed voor weidevogels, maar voor ganzen was het een mager tafereel. Nu is ons land een heus tafeltje-dek-je met de vette, droge en groene graslanden in de winter."

Waarom ben je zo gebiologeerd door de Rotgans? Je bent er zelfs voor verhuisd naar Wieringen.

"De Rotgans is de enige gans die in de natuurlijke omgeving van de Wadden leeft. En ik had natuurlijk ook naar Texel of Terschelling kunnen gaan, maar dat was gewoon te ver van Haarlem vandaan. Wieringen, en zelfs dit huis, leerde ik al in de jaren '50 kennen, toen ik met Jules de avondtrek van Lachsterns ging kijken. Er vlogen destijds wel twee à driehonderd Lachsterns hier over het wad. En al sinds mensenheugenis zijn hier Rotganzen. Die verbondenheid met het eiland zie je niet alleen aan mijn beelden van Rotganzen, veel families hier heten bijvoorbeeld ook Rotgans."

> *"Het gaat om de positieve energie, daar kun je mee bouwen. Negatieve energie breekt alleen maar af."*

Die ganzen gebruik je ook veelvuldig in je werk. Zijn ze voor jou symbolisch?

"Ganzen boeien me als trekvogels, vooral de V-formatie waarmee ze in strakke linie vliegen, met hun staccato-geluiden. Dat schept een heel bijzonder beeld van strakke, ordelijke ritmes. In de oorlog keek ik als kleine jongen ook naar de vliegtuigen die in eskaders overvlogen.
Die ganzen symboliseren voor mij de tijdloosheid, de ongebondenheid, steeds op weg en altijd weer terugkomend. En de weidsheid en eindeloosheid, zoals ook het Wieringse land is. Ze roepen het beeld op van ontsnapping aan het

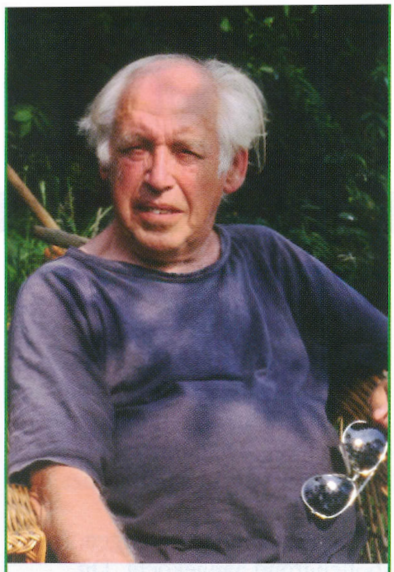

Foto: Piet Zomerdijk

Dakota-monument in de tuin van het provinciehuis te Haarlem. Foto: Bram de Hollander

Theo Mulder, alweer 74 jaren oud. Opgegroeid in een ambtenarengezin, waar kunst niet hoog stond aangeschreven. Oudere broer (Hans) als kunstschilder wegbereider. Theo volgde als beeldhouwer. Verder vooral vogelaar, uit de tijd vóór het professionalisme, met sterk romantische ondertoon. Met Philippona, Lebret en Timmerman grondlegger voor het ganzenonderzoek in Nederland. Aanvankelijk gek van Kolgans, later gepassioneerd door de Rotgans. Verhuisd naar Wieringen. Burgemeester van het Normerven en beschermer op Wieringen.

dagelijkse. Die ontsnapping is voor mij wezenlijk. In het monument voor de slachtoffers van de ramp met de Dakota bijvoorbeeld heb ik de wegvliegende vogels gebruikt, waar ze ook engelen kunnen zijn."

Voel je die mystiek ook als ze op de grond zitten?

"De orde die ganzen in de lucht vertonen, is er ook op de grond. Ganzen zijn groepsdieren met een bepaalde hiërarchie. Wat mij dan boeit is de rol van de individuen in zo'n groep. De individu is afhankelijk van de groep maar ook omgekeerd.
Mijn interesse zit vooral in de rol en positie die individuen hebben. Dat geldt trouwens ook voor mensen. Ook wij (ik) moeten het van de kudde hebben, al gaat het daarbij meer om intimiteit. Een groep individuen kan rijkdom opleveren voor het individu. Verhalen die daarover gaan, zoals de Ilias van Homerus, daar hou ik van."

Als je zo de link legt naar mensen, is er iets dat je uit dit groepsgedrag kunt leren?

"Voor mij betekent groepsgedrag niet hetzelfde als uniformiteit, waar het vaak mee wordt verwisseld. Maar aan uniformiteit heb ik juist altijd willen ontsnappen. Vogels symboliseren dat. Maar voor mijzelf is de intimiteit in relaties in mijn omgeving steeds belangrijker geworden. Vroeger was vrijheid en ongebondenheid belangrijk en was ik veel op pad. Hoewel ik er bijzonder veel waarde hecht aan om mezelf te zijn, heb ik steeds meer wroeging gekregen van het feit dat ik mijn eigen kinderen te weinig zag. Ik ben me veel meer gaan hechten en heb getracht om mijn kinderen en kleinkinderen meer aandacht en warmte te geven."

Veel van je beelden bestaan ook uit een groep. Zoals "Kenau met de Haarlemmer vrouwen" bij de Amsterdamse poort in Haarlem bijvoorbeeld, of de groep rotganzen in het gemeentehuis van Wieringen.

"Voor dat laatste beeld had de architect van het nieuwe gemeentehuis al een plek bedacht. Het moest de afscheiding worden tussen de hal en de raadszaal. Het bronzen beeld bestaat uit een groep Rotganzen, symbolisch voor Wieringen, zo dacht ik. Maar de raadsleden herkenden vooral zichzelf in de groep ganzen, en zagen het commentaar al voor zich, als een stel ganzen aanhobbelend achter de voorzitter. En dat wilden ze niet. Maar ik heb toen gezegd dat dát juist de kunst is en het mooiste is wat je kunt doen, om als groep samen één koers te zetten, haha." (Theo is een echte polderman…)

Je lijkt me geen type dat snel opgefokt raakt. Waar kan Theo Mulder nou écht niet tegen?

"Waar ik absoluut niet tegen kan, is als andere mensen zich opgefokt gedragen. Als dat gebeurt, dan kan ik daar niks mee. Ik vind het prettig om met mensen om te gaan, die zichzelf zijn. Dat spreekt toch het meeste aan. Praatjesmakers, schreeuwers, en mensen die zich opgefokt gedragen heb je overal wel, maar die mijd ik. Ik kies er ook bewust voor om niet mee te doen in ach en wee klagen. Daar schiet je immers niks mee op. Al dat bederf en de aantastingen om ons heen, die zouden heel benauwend werken. Ik wil mijn hoofd daar niet mee belasten. Ik heb zelf nog veel mooie gedachten, altijd gehad en die wil ik zuiver houden, om de dingen te kunnen blijven doen die ik leuk vind. Het gaat om de positieve energie, daar kun je mee bouwen. Negatieve energie breekt alleen maar af."

Je bent ook actief met Wieringen Landschapszorg. Hoe kijk je tegen de vele actuele ontwikkelingen aan? Zoals bijvoorbeeld de plannen om aan de zuidrand van Wieringen een nieuw randmeer te maken. Houdt dat je bezig?

"Dat randmeer vond ik in het begin echte luchtfietserij. Ik dacht in eerste instantie: ik zal wel zien en bemoei me er absoluut niet persoonlijk mee. Maar het lijkt wel steeds dichterbij te komen. En als ik nou hoor dat de financiering ➤

"Er mag geen sleur in zitten, het moet toch steeds kunnen verrassen, tot het einde toe"

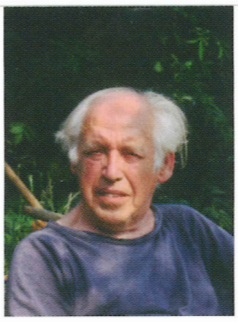

ervan met recreatiebungalows moet gebeuren, dan sta ik wel op scherp. Het is toch je reinste bederf van het landschap, al die idiote toename van die recreatie, overal die drukte, moet dat nou, vraag ik me dan af. Voor het randmeer zou ik dat meteen weer een doodzonde vinden.
Iets anders wat me overigens veel meer stoort, zijn de windmolens langs de Afsluitdijk. Ik heb niks tegen windmolens, zo'n park als bij Lelystad vind ik een pracht om te zien. Maar langs de Afsluitdijk zou ik dat vreselijk vinden. En het levert maar 5% van de energie op. De hele kust raakt vol, de molens tasten hier gewoon het landschap aan. Ik ben veel meer een voorstander van zonne-energie, en daar wordt naar mijn mening veel te weinig in geïnvesteerd."

Tot slot nog één vraag. Je bent kunstenaar en natuurliefhebber. Als jij nou gevraagd zou worden om je eigen landschap te creëren, hoe zou dat eruit gaan zien?
"Van mij mag een landschap functioneel zijn. De belangrijke elementen breng je erin. Neem nou de Wieringermeer, ontworpen door Els van de Ban, de eerste vrouw bij de Waterstaat. Ontzettend rustiek. Weidse uitgestrektheid, grote kavels, rechte wegen. Ook Flevoland trekt me bijvoorbeeld, prachtig ook voor ganzen. Of neem de voormalige DDR, toen die aan schaalvergroting deed, namen de kraanvogels toe: konden ze lekker ongestoord midden op de grote akkers voedsel zoeken. Mijn landschap zou geloof ik ook zoals de Noordoostpolder zijn. Ik zou er wel meer onverwachte elementen in brengen, elementen waardoor je opeens tussen de ruisende populieren zou staan. Elementen waardoor je "ineens wakker geschud wordt". Dat moet in beelden ook zo zijn: er mag geen sleur in zitten, het moet toch steeds kunnen verrassen, tot het einde toe."

Natuur in Den Helder versterkt

De duinen in de Kop van Noord-Holland zijn minder bekend dan bijvoorbeeld in Kennemerland. Maar mensen die voor het eerst kennis maken met het gebied, keren vaak enthousiast terug. De natuur is er onverwacht mooi. De duinzoom is veel smaller dan in Kennemerland, en grenst direct aan bollenzand. Daar komt nu verandering in.
Om de natuurwaarden van de Noordduinen te verhogen, is onlangs 45 ha aangrenzend bollengrond aangekocht. Dit gebeurde in nauwe samenwerking met de Gemeente Den Helder. Omdat bollengrond heel kostbaar is ging het om veel geld, in totaal bijna vijftien miljoen gulden. Het Ministerie van LNV en de Provincie, de Europese Unie en de Stichting Fonds Woonomgeving Den Helder hebben hieraan bijgedragen.
Er is een voorlopig inrichtingsplan gemaakt voor het bollenland. Opvallende elementen zijn: nieuwe (stuif)duinen, veel water, een oude woonterp, herstel van de gracht (een haye genoemd) waaruit ooit het zand gewonnen werd voor de stuifdijk en een fietspad. Nieuw is dat het publiek het gebied straks vrijelijk kan betreden.
De bedoeling is om het niet te laten bij deze eerste 45 hectare, en om grote stukken bollengrond achter de duinen tussen Den Helder en Callantsoog te ontwikkelen. Aansluitend aan het verworven duinzoomgebied, wordt gepoogd nog circa 50 hectare te verwerven. Iets zuidelijker, bij Julianadorp, is een ander deelplan voorgesteld; de gecombineerde ontwikkeling van eenderde bungalows, eenderde golfbaan en eenderde natuur/recreatiegebied. Tenslotte is er nog het plan om in het Duinzoom een fiets-/kanoroute aan te leggen richting het zuiden, aansluitend op route door de gemeente Zijpe.
Als ook Mariëndal en de resterende de Donkere Duinen erbij komen, ontstaat één eenheid. Hierdoor kan het beheer efficiënter uitgevoerd worden. Die gebieden worden nu nog beheerd door respectievelijk het Gewest Kop van Noord-Holland en Gemeente Den Helder. Ook zonering van recreatie bijvoorbeeld is dan beter te regelen. De gebieden samen worden nu al de Helderse Duinen genoemd.
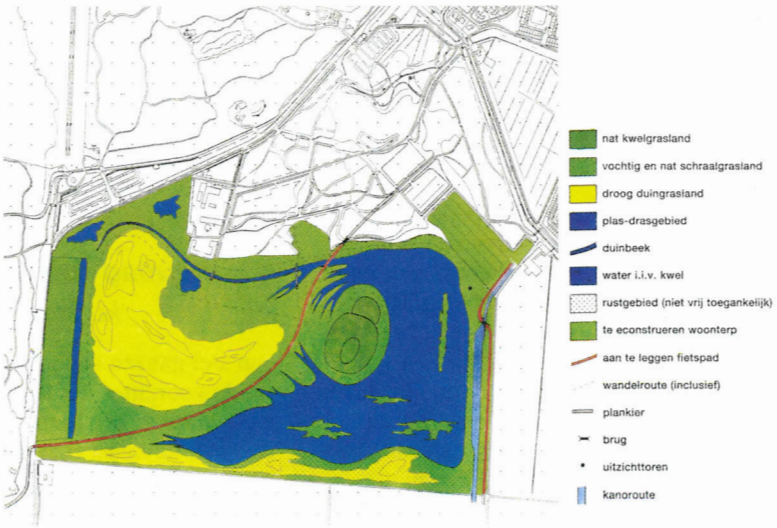
Johan Stuart, Het Noord-Hollands Landschap.
E-mail: Info@noordhollandslandschap.nl